
A.

I. Nogle Bemærkninger til Oplysning af det Spørgsmaal: er de Studerendes Antal i Danmark for stort?

Af Udgiveren.

Det er i de senere Tider blevet en temmelig almindelig Paastand, ikke blot i Tyskland, men ogsaa hos os, og daglig seer man den endnu i Journaler og andensteds gientaget, at de Studerendes Antal er alt for stort, at sammes Afkastelse var en for Staten anstelig Sag, og at det vilde være en sand Fortieneste af det Almindelige, at befordre dets Formindskelse.

Da den studerende Ungdom er den Stamme, der leverer, og ifølge sin Natur maa levere Statens Universit. og Skole-Annaler. 1806. 2 B. M

Pluraliteten af de Subjecter, den behøver i de forskellige civile og geistlige Embeder, hvortil nogen mere end almindelig Kundskab og Dannelse udfordres; da det er især den Grund, i hvilken Staten opflækker de Videnskaber og fremelsker de Talenter, der, saa at sige, skulle lyse for dens Gud, der paa eensgang skulle pryde og gavne den — en Sætning, hvis udførligere Bevis eller vel endog Forsvar vilde være en Fornærmelse mod det Publicum, for hvilket disse Annaler ere bestemte — saa kan Meeningen af det opfattede Spørgsmaal ikke være denne: var det ønskeligt, at færre Embeder besattes med Studerede, og saaledes et mindre Antal af disse overhovedet gjordes nødvendigt? og allermindst vilde der være nogen Anledning til at behandle Spørgsmaalet fra den Side i et Land og paa en Tid, hvor ikke alene Studeringer, men endog den beste Character ved academiske Embeds-Examina kræves som en Betingelse ved Besættelsen af saadanne Poster, ved hvilke man tilforn ikke ansaae det nødvendigt, her til at tage Hensyn. Heller ikke gaaer Paastanden om de Studerendes alt for store Antal i Almindelighed eller offentligen ud fra denne Synspunkt, men snarere fra denne: at et ikke gavnligt Misforhold finder Sted mellem Antallet af de Embeder, hvortil academiske Studier udfordres, og de kvalificerede Ansøgere's Concurrence til samme.

Det fremsatte Spørgsmaal, ved hvis Besvarrelse jeg alene vil indskrænke mig til den danske Stat, og hvad paa samme umiddelbar er anvendeligt, synes altsaa bestemt at kunne fremsættes saaledes: Er Antallet af de Studerende, der hidtil gik ud fra de lærde Skoler til Universitetet, og siden hen, efter fuldendte academiske Studier og erholdt Embedsexamen, søgte Ansættelse i de Statens Embeder, hvortil Forberedelse ved Universitetsstudier udfordres — er Antallet af saadanne Candidater større, end det, i Forhold til denne Klasse af Embeder og de indtrædende Vacancer, maatte være? og, hvis Antallet af kvalificerede Candidater blev alt for lidet i Forhold til disse Embeder og Vacancer, hvilke maatte da Folgerne blive for Staten?

Men ved Bedømmelsen af denne Opgave synes det især nødvendigt at tage Hensyn til de geistlige Lære-Embeder, da det, som bekiendt, er Mængden af Solicitantere i denne Bei, der fornemmelig har givet Anledning til den Tanke, at en Formindskelse af de Studerendes Antal var ønskelig, ja nødvendig; og vist nok er det, at dersom den Angivelse var rigtig, som man endog har seet

i trykte Efterretninger, at der for nærværende Tid skulde være omtrent 350 ubefordrede og til geistlige Embeder concurrerende theologiske Candidater, saa kunde dette ikke andet end tiene hiin Meening til særdeles Betsyrfelse.

At alligevevel de virkelige Data, som Examen- og Befordringslisterne afgive, modsig denne paa urigtige Beregninger byggede Angivelse, vise højskiedes Bilag I. II., af hvilke det første meddeler en Udsigt over de Candidater, som i 7 Aar fra 1798 til 1804 have taget theologisk Embeds-Examen; det andet over Antallet af dem, der i samme Tidrum, ifølge Collegialtidenden, ere blevene befordrede til Sognepræster, Capellaner, Catecheter, Rectorer og Conrectorer. Det sees heraf, at det første efter et Middeltal beløber sig til 80, det sidste til omtrent 55 aarlig.

Men — vil man sige, et aarligt Overskud af omtrent 27 Embeds-Candidater over Antallet af de Befordrede er dog alt for stort, og i en Række af Aar maae dog heraf opstaae en saadan Mængde af ubefordrede Candidater, at de vilde blive baade sig selv og Staten til Byrde. Fra denne Beregning er det vel og, at Sagnet om de 350 theologiske Candidater, som for nærværende Tid skulde være ubefordrede, har udbredt sig. Man vil

upaatvivleligen let indsee saavel det Urigtige i denne Sammenregning selv og de derpaa byggede Folgeslutninger, som det Falske i den Meening, at intet eller ifkuns et meget knapt Overskud burde finde Sted, naar man overveier:

1) at af Candidaternes Overskud henrives nogle ved en tidligere Død, andre finde efter deres Embeds-Examen Lyst og Leilighed til at gaae over paa en anden Bane. Dette sidste er ikke fielden Tilfældet, især med dem, som ved deres Embeds-Examen ikke have erholdt uden Characteren: Non Contemnendum, af hvilke Middeltallet i forbemeldte Aar beløber sig til 18 aarlig.

2) at der ere saa mange andre tildeels ikke geistlige Forretninger, hvortil bemeldte Overskud af theologiske Candidater maae afgive Subjecter. Det er især af dem, at de offentlige Skoler maae vælge deres Underlærere, Familiefædre deres Hovmestere og Huuslærere, gamle og sygelige Geistlige deres personlige Medhielpere og Vicarier. Ja den Banfælighed, Forældre i Provindserne for nærværende Tid have ved at finde duelige Højskoler, endog imod meget fordeelagtige Tilbud, viser mere end tilstræffeligen, at Tanken om en formeent skadelig Overflødighed af Candidater er foranlediget ved en eenfædig Betragtning af Tin-

gen. Paafaldende er vist nok Mængden af dem, der attraae Befordring til Præste-Embeder som deres endelige Maal, og ved enhver Leilighed fornye deres Ansøgninger derom; men dette Antal skulde sikkert være mindre, dersom Lysten i Almindelighed var større til at modtage de Middelposter og Stillinger, i hvilke Candidaterne kunde forbedre sig til Lære-Embedet, indsamle de Erfaringer, forskaffe sig den Verdens- og Menneskekundskab, erhverve sig den Øvelse i Forretninger, som det var at ønske, at de altid medbragte til en saadan Virkefreds.

Der eksisterer da virkelig ikke et saadant Misforhold imellem Antallet af de theologiske Candidater og de Befordringer, hvortil de have Udgang, at der fra denne Side skulde være nogen Grund til at ønske de Studerendes Formindsættelse.

Men maaskee er Mængden af de studerende Unglinger, som fra samtlige lærde Skoler og andre Dannelseanstalter aarligen dimitteres til Alcamiet, dog alligevel overhovedet alt for stor i Forhold til Statens Fornødenheder, endog naar der gjøres Regning paa, at en vis Deel deraf enten daer eller ingen Embeds-Examen faaer, eller vælger en anden Bane. Det er just ikke let, be-

stemt at angive, hvor stor Tilgangen af nye academiske Borgere aarlig bør være, for at der bestaa-
 dig, og i Forudsætning af de sædvanlige Tilfældig-
 heder, kan have en Stamme, hverken for stor eller
 for liden, af Subjecter, duelige til at indtræde
 i de forskellige Statens Embeder, der Tid efter
 anden blive ledige, og hvortil academiske Studier ud-
 fordres. Men vilde man endog indrømme, hvilket
 dog ikke uden efter en meget omhyggelig og sikker
 Calculation burde gøres, at der har været en Tid,
 da denne Stamme aarligen suppleredes og forøgedes
 i en høiere Grad, end Statens Fornødenheder kræ-
 vede eller dens Tarv gjorde ønskeligt, saa vilde det
 i det mindste være meget uforsigtigt, for ikke at sige
 ganske urigtigt, at paastaae dette nu, da baade
 Antallet af de Embeder, hvortil academiske Stu-
 dier fordres som Betingelse, meget er forstørret,
 og de Studerendes Antal selv, efter sikker Erfar-
 ring, i de sidste Aar her, som overalt, mærkeli-
 gen har aftaget. Det vil af højsøiede Tabel (III)
 sees, at samme i de 4 Aar 1794 — 1797 beløb
 sig til 740, eller efter et Middeltal til 185 aarlig;
 fra Aaret 1798 til 1801 til 730, eller efter Mid-
 delberegning til $182\frac{1}{2}$ aarlig; men i de sidste fem
 Aar 1802 — 6 kun til 546, eller efter Middeltal
 til $109\frac{1}{5}$ aarlig. Af de Aarsager, som have
 bevirket denne mærkelige Aftagelse, ere nogle maa-
 ske tilfældige og af den Art, at de igien ville fal-

de bort; af andre, der ligge i Tidsumstændigheder, som ikke kunne ændres, og tildeels i Tidssalderens Aand, vil Indflydelsen længe og maaskee stedse vedblive at yttre sig. Saaledes f. Ex. kan det ikke være andet, end at jo mange Forældre maae afkræftkes fra at satte deres Sønner til Studeringer ved Tanken om de store Beføstninger, deres Ophold ved Ua-veriteter forme elst den overordentlig tiltagne og immer stigende Dyrhed medfører; og denne Omstændighed bliver her saa meget mærkeligere, da den Classe af Borgere, som især er tilbøielig til at bestemme deres Sønner til Studeringer — Embedsmænd — just er den, der meest føler Trykket af Tidernes Besværlighed. Hertil kommer, at mange Bøie, der fordre en mindre beføstelig Forberedelse, dog tidligere føre til et tilstrækkeligt Udkomme, og det bliver da naturligt, at under saadanne Omstændigheder mange Fædre, der ellers satte deres Sønner til at studere, nu give disse Bøie Fortrinet i Valget af deres Bestemmelse.

Man behøver ikke at have gjort dybe Calculer over Statens Fornødenheder for at indsee, at, naar de geistlige Lære Embeder alene behøve omtrent 50 Candidater aarlig, saa er et Antal af 109 Dimittender hvert Aar — hvorfra endnu maae regnes de, der aldrig faae Embeds-Examen m. v., som

ovenfor er bemærket — neppe tilstrækkeligt end sige alt for stort til at vedligeholde den Stamme, hvorfra saa mange geistlige, juridiske, scholastiske, academiske og collegiale Embeder skulle tage deres Candidater. Naar nu dette saaledes forholder sig, og hertil endnu lægges, hvad alt gør sandsynligt, at under de ovenfor berørte Omstændigheder de Studerendes Antal af sig selv snarere vil af- end tiltage, hvilken vilde da Følgen blive, om man endnu ved egne dertil sigtende Forholdsregler befordrede en saadan Formindskelse? hvilken anden end den, at Regieringen i Henseende til Valget af duelige Subjecter til Embeders Besættelse stedse vilde finde sig mere indskrænket, og snarere, end man tog sig vare, see sig sat i den for Staten lidet gavnlige Nødvendighed, at nedstemme sine Fordringer og tage i sin Tjeneste, hvad der var forhaanden? Til saadant Resultat kunde man da vente, at det vilde føre, hvis man ved egne Foranstaltninger vilde komme Tidsumstændighederne til Hielp i at formindske de Studerendes Antal, der allerede er lidet nok.

Maatte dette tiene til nogen Oplysning, i det mindste til nogen Estertanke for dem, der, uden at have enten tilstrækkelig gjort sig bekiendte med Kiendegjerningerne, eller koldblodigen beregnet Følgerne, raabe paa de Studerendes Formindskelse

som en for Staten velgiørende Sag! Maatte det blive en ny Anledning til Varsomhed i at anbefale eller prise Forslag, hvis Jværfsettelse, een gang skeet, kan have Følger, der siden ville beklages, uden at kunne rettes!

I.

F o r t e g n e l s e

over

Dem, som fra 1795 til 1801 have taget
theologisk Embedsexamen.

Åar.	Laudabil.	Haud illaudab.	Non Contentm.	Tilsamm.
1795	19	34	24	77
1796	20	36	20	76
1797	23	30	11	64
1798	28	38	24	90
1799	28	33	25	86
1800	38	39	13	89
1801	37	30	12	79
7)	192	240	129	561
Middel- tallet i 7 Åar.	27	34	18	80

100-443887-100

100-443887-100

1944

[illegible]

1960 3000 1000 100 50

100-443887-100

SECRET

10-10-68

10-10-68

SECRET

100-443887-100

2010

20 1 82 1

68-1079

97-100

100-443887-100

100

100-443887-100

100

the 1990s, the number of people in the world who are under 15 years of age is expected to increase by 1.5 billion, from 1.1 billion in 1990 to 2.6 billion in 2010. The number of people aged 65 and over is expected to increase by 1.1 billion, from 350 million in 1990 to 1.4 billion in 2010. The number of people aged 15-64 is expected to increase by 1.5 billion, from 2.5 billion in 1990 to 4.0 billion in 2010. The number of people aged 65 and over is expected to increase by 1.1 billion, from 350 million in 1990 to 1.4 billion in 2010. The number of people aged 15-64 is expected to increase by 1.5 billion, from 2.5 billion in 1990 to 4.0 billion in 2010.

...and the fact that the ...

[illegible]

II.

F o r t e g n e l s e

over

theologiske Candidaters Befordringer til geistlige
og Skole-Embeder.

Mar.	Soane- præster.	Resideren- de Capel- laner.	Personelle Capellaner, Catecheter, Rectorer og Conrector.	Tilsam- men
I 1798	21	14	20	55
I 1799	25	12	33	70
I 1800	26	11	33	70
I 1801	21	4	22	47
I 1802	20	8	23	51
I 1803	19	4	22	45
I 1804	25	6	21	52
7)	157	59	174	390
Middel- tallet i 7 Mar.	22	8	24	55

relating to the...
...relating to...

22	00	41	12	80
05	88	21	28	00
07	88	11	02	00
14	12	4	12	12
17	02	8	02	0
24	12	4	01	0
27	12	8	22	1
28	07	02	22	1

III.

F o r t e g n e l s e

o v e r

dem, som i de sidste 13 Aar have indstillet sig til
Examen Artium.

Aar.	Fra of- fentlige Skoler.	Private.	Tilsam- men i 1 Aar.	Tilsam- men i 4 Aar.
1794	129	44	173	} 740
1795	117	42	159	
1796	130	74	204	
1797	141	63	204	
1798	104	71	175	} 730
1799	124	74	198	
1800	109	70	179	
1801	125	53	178	
1802	80	38	118	} 453
1803	58	50	108	
1804	87	40	121	
1805	63	43	106	
1806	43	49	92	
13)	1304	711	2015	
Middel- tallet i 13 Aar.	100	54	155	

II. Modersmaalet, betragtet som en vigtig Deel af den studerende Ungdoms Underviisning i Skolerne a).

Af Professor Rosted, Rector ved Cathedralskolen i Christiania.

En Nations Sprog kan med Roie ansees som Maalestoffet for dens Forædling. Sproget bestaaer af Ord; men Ord kanne ei være uden Begreber; som Behjælper for disse kunne de hverken være flere eller anderledes end Begreberne, og maae forbinde sig paa samme Maade i Sproget, som disse i Sielen. Hvor der altsaa er Fattigdom paa Begreber, maae der ogsaa være Fattigdom paa Ord; hvor hine ere svage, dunkle og ubestemte, maae Ordene ogsaa være det; og forbinde de sig med hverandre paa en tvungen og ubehagelig Maade, vil det ikke feile, at jo ogsaa Sproget bliver tvungent, stift og ubehageligt. Er derimod Forstanden beriget med Begreber, er der kommet Lys og Styrke i Begreberne, Lethed, Liv og Behagelighed i deres

a) Denne Afhandling er udgivet som Indbuddelseskrift til den offentlige Examen ved Cathedralskolen i Christiania i Septbr. 1806.

Forbindelse; ville disse Fuldkommenheder afbilde sig i Sproget med ligesaa kiendelige Træk, som ellers Manglerne.

Sprogets Fuldkommenhed staaer altsaa hos enhver Nation i et nødvendigt Forhold til den Grad af Forædning, som den selv har opnaaet. Er dens Sprog raat, haardt, ubøieligt og fattigt; det er da ingen Tvivl underkastet, at den jo og selv endnu staaer paa et temmeligt lavt Trin af Culturens Trappe. Den kan have begyndt at arbejde sig frem til Forædning; den kan endog have enkelte Værde, Enkelte, som i Oplysning have hævet sig over deres Tidsalder, at opvise; men langt staaer den dog endnu, i det Hele taget, tilbage paa Culturens Bane, saalænge dens eget Sprog ikke har aflagt den Haardhed og Raahed, hvorved udhyrkede Nationers Sprog igiennem alle Tider have udmærket sig.

Paa den anden Side er det ligesaa vist, at ingen Nation kan være i Besiddelse af et dyrket og forædlet Sprog, som ikke allerede har opnaaet nogen udmærket Grad af Mands- og Forstandscultur. Selv de Bestræbelser hos et Folk, som umiddelbar gaae ud paa Sprogets Uddannelse og Forædning, maae føres tilbage til denne Kilde. Har en Nation begyndt at skænke sit Sprog nogen for-

trinlig Opmærksomhed, saa forudsætter det hos den en Forædling, der allerede er kommen temmelig langt bort fra sin Begyndelse; det forudsætter hos den en Følelse af Videnskaberne, Culturens og sit eget Værd, som intet uden Oplysning kan tilveiebringe.

Culturens Historie viser ogsaa, at det alle vegne har haft denne Gang med Sprogens Uddannelse. Man havde i alle Lande Universiteter, Akademier og Skoler, førend Folkene egne Sprog bleve nogen ret Gienstand for deres Opmærksomhed. Ved Videnskaberne og især de lærde Sprog's Dykkelse tilfaldt der dem efterhaanden en Fordeel for deres Sprog, som i Forstningen mere paalistede, eller maaskee rettere paanødte sig dem, end den omhyggeligen søgtes, og taknemmeligen benyttedes. Smagen forbedredes lidt efter lidt. Den forbedrede Smag opvakte en Lyst til de skønne Videnskaber's Dykkelse, som fremfor noget andet har givet de europæiske Sprog deres nærværende Guldkommenhed.

Men omendskiøndt det af disse Grunde er klart, at den Forædling, som en Nations Sprog kan have opnaaet, har sin første Oprindelse af, og forudsætter en foregaaende Aandsforædling ved Videnskaberne; saa følger dog deraf ingenlunde, at dette selv samme Sprog ikke igien under visse Omstændigheder kan have en gavnlig Indflydelse.

paa Nationens Aandsforædling og videnskabelige Dannelse. Lad dette Sprog dyrkes og studeres; lad det vorde en Gienstand for de Lærdes Bestræbelser og for Underviisningen; aldrig kan det da feile, at jo Aandsforædlingen og Videnskaberne hos et Folk, der tilegner sig dette Sprog som Modersmaal, ligesaa vel som Sproget selv, deraf vil høste de herligste Krugter. Dette skal her, som jeg haaber, tydeligere blive lagt for Dagen, dersom det lykkes mig at fremstille Underviisningen i Modersmaalet, som en meget vigtig Deel af den studerende Ungdoms Underviisning i Skolerne.

Vigtig er Underviisningen i Modersmaalet fra mere end een Side betragtet. Dersom vi ikke ved Opdragelse og Mode ere førte altfor langt bort fra Naturen; saa elske vi naturligvis fremfor andre det Sprog, hvori vi først have lært at udtrykke vore Tanker og vore Fornemmelser, hvori vore Forældre, Godskende og Venner have talt til os og vi til dem, hvorved saa mange omme Følelser ere blevne os meddeelte, og hvorved vi fra Barndommen af have modtaget saa mange behagelige Forestillinger. Lære vi nu at kiende dette Sprog noiere; begynder det at vise sig for os som ædelt og skönt, som vel skikket til at udtrykke fortræffelige Tanker, skønne og levende Billeder, ædle og fine Følelser: saa vil vor Kierlighed til det bestaa.

og forøges, og det vil vinde hos os en Agtelse, som knytter os med stærkere Bånd til Borgerfundet.

Men det var dog egentlig ikke fra denne Side, jeg her vilde betragte denne Underviisnings Vigtighed. Den frembyder adskillige andre Synspuncter, fra hvilke den vil forekomme Sprogelskeren og Videnskabsdyrkeren ligesaa vigtig, som Statsmanden og Fædrelandsvennen fra denne. Kan Sproget selv vinde noget ved denne Underviisning? Kan Aandsforædling og den gode Smag befordres derved? Vil der kunne høstes nogen Frugt deraf for Videnskaberne og deres Udbredelse? Kunne disse Spørgsmaal besvares med Ja, hvor vigtig vil den da ikke vise sig at være! Og at de kunne, skal følgende Undersøgelse gaae ud paa at oplyse.

Det første Spørgsmaal var, om Sproget selv kan vinde noget ved denne Underviisning, om det kan opnaae en større Fuldkommenhed derved? Et Sprogs Fuldkommenhed bestaaer i dets Bequemhed til at udtrykke vore Fornemmelser, Tanter og Forestillinger. Jo større denne Bequemhed er; jo rigtigere, bedre og skjønnere det kan udtrykke Begreber af alle Arter; jo rigere det er paa Ord og Talemaader, jo smidigere og bøieligere, jo mere harmonisk og flydende, jo bedre skikket for Talekunstens Bendinger,

jo villigere til at modtage Poesiens Lænker, desto fuldkomnere er det. Det har ikke paa eengang al den Fuldkommenhed, det kan modtage. Det kan, saa at sige, saalænge det lever, blive fuldkomnere. Ideerne blive bestandig flere; Sproget maa, saa meget som mueligt, søge at holde Skridt med Ideerne; og hvo vil tvivle paa, at jo ogsaa Maa- den at udtrykke og fremstille Ideerne paa, efter- haanden kan vorde fuldkomnere og bedre? Høis- gaards Mening^{b)}, at Landets Sprog forbliver det samme, som det har været, skjønt man umager sig aldrig saa meget med at skrive der- om, er for længe siden giendreven af Erfarenheden. De europæiske Sprog skulde da ikke have opnaaet deres nærværende Fuldkommenhed; vort skønne Modersmaal skulde endnu have staaet paa samme Trin, som i Kong Dans Tid. Biskop har ethvert Sprog sin særegne Bygning, sine besynderlige Egenheder, hvorved det adskiller sig fra alle andre Sprog; men selv denne Bygning kan modtage mangehaande Forbedringer og Prydelser, uden at tabe noget af sin væsentlige Indretning; selv disse Egenskaber kunne indflædes paa forskellige Maa- der, uden at aflædes deres naturlige Beskaffenhed. Sprogene kunne derfor, uden at deres egen Natur

b) See Fortalen til Badens raisonnerede danske Gram- matik. Kiøbenhavn 1792. S. X. Anmærkning.

skal lide derved, tilstuske sig Fuldkommenheder end, og af hverandre indbyrdes. Hvad er det vel, som de europæiske Sprog især have at takke for deres nærværende Fuldkommenhed? Er det ikke det græske og latinske Sprogs Gyld, Kraft og Ziirlighed? Det er Grækerlands og Latiums Bytte, som de prange med.

Underviisningen i Modersmaalet er alligevel ikke egentlig den Kilde, hvoraf dets Fuldkommenhed kan have sin Oprindelse. Skal der af denne Underviisning tilflyde Sproget nogen Fordeel, saa forudsætter den hos samme en Fuldkommenhed, som det allerede ved andre Midler maa have opnaaet. At bringe denne Fuldkommenhed i Sproget, er en Vre, som tilhører de skjønneste Videnskaber; det er Digter- og Talekunsten, som egentlig kunne tilegne sig den; har Sproget nogen Rigdom, Skjønhed og Behagelighed, det er disse ædle Kunster, som det har at takke derfor. Jeg nævnte nylig det græske og latinske Sprog som en Hovedkilde til de nyere Sprogs Fuldkommenhed, og jeg modsiger mig ikke ved at ulede den fra de skjønneste Videnskaber. Ved at studere hine opvæktes allerførst Smagen for disse; som de bleve disse Mødre, saa blive de og deres bestandige Fostermodre; disse drage endnu bestandigen deres Mæring af hine; anvendte paa andre Sprog, eller paa Modersmaalet, opsamle og laane de af hine alt det, hvor-

med de kunne forbedre og forskionne disse. Andre Sprog dyrkede og forædlede, opsamle da ogsaa af dem, hvad der er ædelt og skiont; de opsamle det af Videnskaberne, af Naturen selv, og henplante det i Modersmaalet.

Saaledes faaer egentlig Modersmaalet og ethvert Sprog sin Fuldkommenhed. Har det ikke allerede i en vis Grad opnaaet samme, vil Underviisningen i Modersmaalet, saavidt jeg indseer, komme for tidlig. Ved den blotte Underviisning i et Sprog forplantes det egentlig kun i samme Tilstand, som det er. Var det mueligt, som jeg ikke troer, at en Nation kunde skionke sit Sprog saa megen Opmærksomhed, saalænge det endnu var raat og udyrket, at den gjorde det til en Gienstand for den offentlige Underviisning; denne vilde give det ligesaa udyrket tilbage, som den havde modtaget det, hvis det ikke imidlertid ved andre Midler var blevet forbedret og dyrket. Tænke vi os et Sprog, som vel var dyrket, men ikke tilstrækkeligen, da var det endnu saa ubestemt, hvad der i samme var rigtigt eller ikke, at Underviisningen deri vilde fore mere Skade med sig, end Gavn. Først da, naar et Sprog ved de skionne Videnskaber er blevet tilstrækkeligen dyrket og forædlet, vil det med Fordeel kunne overleveres Underviisningen til Forplantelse. Det er i denne Henseende ikke med Sproget, som med Videnska-

berne. Af disse have vi intet, førend vi lære det; Modersmaalet ere vi paa en vis Maade allerede i Besiddelse af ved Opdragelsen. Ved Underviisning i en Videnskab eller Kunst, den være saa ufuldkommen som den vil, overleveres Kundskaber og Færdigheder til egen videre Bearbejdelse og Udvikling, hvilket ikke med samme Grund kan siges om Sproget, der er Brugens Herredamme underkastet.

Vinder da, maatte man vel spørge, Modersmaalet aldeles intet ved at gøres til en Gienstand for den studerende Ungdoms Underviisning? Uden tvivl endda ganske meget. Jeg forudsætter alle vegne et dyrket og forædlet Sprog; jeg forudsætter en rigtig Underviisning: og da vil det deraf kunne drage følgende Fordele:

- a) Det rigtigere og bedre Udtryk forplantes derved. I et dyrket Sprog maae det allerede være afgjort, hvilket dette Udtryk er; man har fundet og bestemt de Regler, som det følger. Disse Regler gøres de Unge bekendte med; ved at læse de bedste Forfatters Arbejder, og selv at udarbejde, øves de i at anvende Reglerne, og gøres opmærksomme paa Udtrykket; deres Opmærksomhed henvendes saavel paa Mangler, som paa Fuldkommenhed, saavel paa det Urigtige og Matte i Foredraget, som paa det Rigtige og Stærke. De træde i en

modnere Alder frem som Nationens Skribenter, som dens Talere og Digtere; disse Regler ville da styre deres Pen; de ville vogte sig for Manglerne, og lægge Bind paa Fuldkommenhederne; hine ville efterhaanden forsvinde af Sproget, og disse indtage deres Sted.

b) Sproget erholder mere Fasthed og Selvstændighed. Gaae de unge Studerende en hensigtspassende Underviisning i Modersmaalet, de ville da bedre kunne bedømme ethvert Ord, enhver Talemaades Betydning og Tynd; de ville ikke ifleng optage ethvert nyt Ord, enhver ny Sammensætning, enhver besynderlig Vending, eller Ordsvining, som nogen anseelig Skribent kan have brugt; de ville ikke vorde slaviske Efterabere, ikke saa let kunne henrives enten af Anseelse, eller af Moden, der øver sit Tyrannie over Sproget, som over alle andre Ting. Man har ofte nok seet, hvad skadelig Indflydelse begge Dele kunne have paa Sproget. Til Lykke har vel den gode Smag omsider seiret; men dens Triumph vil blive endnu sikkrere og lettere, naar en grundig Kundskab om Sproget har udbredet sig ved Underviisningen. Sproget vil da ikke saa meget vorde udsat for den vakkende Ustadighed, som Mangel paa bestemte Regler, eller Kundskab om Reglerne altid efterlader sig de fiendeligste Spor

af. Hvad Skriverigtigheden især angaaer, da vil denne Proteus, der antager næsten ligesaa mange forskellige Skikkelser, som der er Hoveder og Sind, nu mere bunden til Regler, blive sig selv mere lig, og vise sig i en Skikkelse, der er et dyrket og studeret Sprog anstændigere.

Med alt dette forekommer det mig dog, som at denne Fordeel af Underviisningen i Modersmaalet kun i en ringere Grad vil opnaaes, saa længe ingen vis Sproglære, der af Sprogets indsigtfuldeste Kiendere var bleven bedømt og erklæret for den bedste og brugbareste, i alle Skoler lægges til Grund ved Underviisningen. Er det overladt til enhver Lærers Frihed at vælge, hvilken ham bedst synes; saa kan deraf let opkomme en Ulighed i Meninger om, hvad der er rigtigt og urigtigt, hvorved denne Fordeels Opnaaelse meget vil forhindres. Jeg kan derfor ikke andet end forestille mig det som nyttigt, at en saadan Sproglære, som den, jeg ovenfor talte om, blev anordnet til almindelig Brug. Blev der i denne endnu noget tilbage, som med Sprogets Fremgang befandtes at burde forandres og forbedres; saa maatte enten den selv træde frem i en fornyet og forbedret Form, eller en anden og bedre træde i dens Sted; dens Gyldighed skulde dog aldrig vare længer, end Sproget tillod det; thi Sproget bør ikke rette sig efter Lærebogen, men Lærebogen efter Sproget.

Dog dette er kun en Tanke, som et Sideblik til Lærebogernes Ubestemthed og Afvigelser fra hverandre, især hvad Retskrivningen angaaer, frembragte. Den være rigtigt eller ikke; det staar alligevel fast, at Modersmaalet maae vinde ved den studerende Ungdoms Underviisning deri.

Men denne Underviisning vil vise sig for os fra en endnu vigtigere Side, naar vi forestille os den som et Middel til at befordre Landsforædling og den gode Smag. Dersom Middellets Vigtighed maae bedømmes efter den Hensigt, som kan opnaaes derved, hvor vigtig bliver da ikke hiin Underviisning fra denne Synspunct betragtet! Landsforædling og god Smag, hvad skønnere Frugt kan Underviisningen frembringe? At frembringe denne, hvad er det vel andet, end at befordre hvad der er Menneskers egentlige og sande Interesse, at befordre Menneskeheld og Menneskehæder? Jeg har antaget, at Underviisningen i Modersmaalet kan frembringe denne skønne Frugt; men jeg skylder at gjøre nærmere Regnskab for denne Sætnings Vigtighed.

For at kunne domme herom, er det nødvendigt at have et rigtigt Begreb om bemeldte Underviisnings Natur og Bestaaffenhed. Her tales om den studerende Ungdoms Underviisning i Modersmaalet. Den studerende Ungdom er bestemt for saadanne Stillinger i Livet, hvori vi

fremfor Andre ved Sproget kunne have Indflydelse paa vore Medmennesker; den er at ansee som Planteskolen for Nationens Skribenter, Talere og Digtere. Skal altsaa Underviisningen i Modersmaalet være for denne Ungdom, hvad den bør være, en Veiledning mere til at kunne med Held opfylde sin tilkommende Bestemmelse; saa er det ikke nok, at den lærer at kiende Sprogets særegne Bygning og besynderlige Former; ikke nok, at den lærer, hvad man kan fordre af ethvert vel opdraget Menneske, hvorledes Ordene rigtigt bør forbindes, skrives og udtales; den maae ogsaa lære at skielne mellem det Edle og det Uædle, det Stærke og det Matte, det Smagfulde og det Flaue, det Høie og det Lave i Udtrykket; den maae, saameget som mueligt, dannes og forberedes til at udtrykke sig smukt, ædelt og godt. Det kan vistnok ogsaa have sin store Nytte, endog i Hensyn til Smagens Dannelse, og overhoved til Forædling, at den faaer Underviisning i andre levende Sprog; men Hensigten med denne Underviisning er dog fornemmeligen rettet paa at forstaae disse Sprog saaledes, at den siden i Videnskaberne Dyrkelse kan føre sig de gode Bøger til Nytte, som skrives i disse Sprog. I Modersmaalet derimod, hvis Ord og Talemaader vi fra Barndommen af nogenledes ere blevene bekiendte med, gaaer Hensigten med den studerende Ungdoms Un-

derviisning mere ud paa, som en Hovedsag, at kiende Sproget fra dets ædlere Side, efter dets Evne til at udtrykke fine Følelser, smukke Tanter og Billeder.

Har jeg altsaa ikke taget feil i Begrebet om denne Underviisnings Natur og Beskaffenhed; er dette den Hensigt, hvorefter den maae være indrettet: saa følger deraf, at den staaer i den nærmeste Forbindelse med Reglerne for den gode og skionne Stil, og maae forenes med en hensigtpassende Anviisning til at kiende og skatte de Smagens Verker, som Modersmaalet har frembragt. Og skulde vi da endnu kunne tvivle paa, at Nandsforædling og den gode Smag vil kunne fremmes derved? At beskæftige sig med hine Regler, hvad er dette vel andet, end at dyrke sin Fornuft og Tænkraft? Man maae tænke for at kunne tale; et skiont Udtryk forudsætter en skion Tanke; og for at udtrykke sig ordentlig, tydeligt og rigtigt, maae man tænke ligesaa. Den Underviisning, Noget faaer i at udtrykke sig rigtigt og smukt, er altsaa tillige en Underviisning i at tænke rigtigt og smukt; den, som gjør Fremgang i det Første, maae nødvendig ogsaa gjøre Fremgang i det Sidste. Vi kunne ikke lære at kiende disse Regler, uden tillige at gøres opmærksomme paa, hvori ægte og naturlig Prydelse adskiller sig fra den uægte og unaturlige; men derved skærpes Dømmekraften;

Indbildningskraften belives og ordnes; Følelsen for det Skønne vækkes og ledes; Smagen dannes og befæstes. Kort: der er neppe nogen Evne nedlagt i vor Siel, som jo af denne Underviisning kan drage de betydeligste Fordele.

Med at forbinde Underviisningen om Reglerne for det gode og smukke Udtryk med Anviisning til at kiende Smagens Verker i Modersmaalet befordres denne Forædling endnu mere. Det Skønne, hvis Natur og Besskaffenhed Reglerne give et almindeligt Begreb om, gjøres herved bestueligt i Exempler, saa meget smukkere og lærerigere end hine til Lærens Oplysning afplukkede Blomster, som disse her stues paa de Marker, hvor de egentligen vore. Det fremstiller sig nu med lysere og mere levende Farver for Indbildningskraften; det føles med større Deeltagelse; og Evnen til at røres deraf voxer mere og mere til Færdighed, det er: Smagen dannes og forbedres. Møder der end hist og her Steder, hvor Kunsten kan have feilet Naturen, eller hvor uægte Prydelse blander det uøvede Die; selv disse Steder ville ved en rigtig Behandling hertil kunne gjøre den vigtigste Tjeneste. Det Unaturlige udvifles, det føres, om mueligt, tilbage til Naturen; den uægte Prydelse afdrages ved en duelig Lærers Haand sin glimrende Maske; Forskjellen mellem denne og den ægte Prydelse gjøres kiendelig: hvad Øvelse for Dams-

mekraften! hvor gavnligt til Smagens Dannelse! Det sande Skionne vil vise sig endnu skønnere, og vorde ved Contrasten mere paaældende.

Selv den Cultur, som en grundig Underviisning i Roms og Athenens skønneste Sprog er saa skikket til at frembringe, vil herved kunne befordre, lettes og understøttes. De Unge, som undervises i disse Sprog, ere endnu saa beskæftigede med deres Ord og Talemaader, deres Former og Ordsøininger, at de ikke letteligen kunne vende Opmærksomheden bort fra disse Ting paa Udtrykkets Kuldkommenheder. Derfor de altsaa ikke til den græske og latinske Sprogunderviisning medbringe noget Begreb om, eller nogen Følelse af, hvad der er skönt, ædelt og harmonisk i Foredraget; disse Kuldkommenheder ville da i det mindste i en længere Tid skule sig for dem. Forbindes derimod Underviisningen i det græske og latinske Sprog med en passende Underviisning i Modersmaalet; have de, ved at læse Smagens Verker i deres eget Sprog faaet nogen Sandhed for det Skionne: saa vil dette ogsaa i de græske og romerske Skribenters Verker, som gives dem i Hænderne, desto lettere tildrage sig deres Opmærksomhed; de ville bedre kunne føle det Kraftfulde og Smukke i disse Skribenters Udtryk; deres skionne Billeder, hvilke de ellers skue som i en Graastand, ville nu bringes dem nærmere; de

de ville see dem i et klarere Lys; de ville bedre kunne skielne deres Træk; bedre retfærdiggjøre for sig selv det Bifald, som de anføres til at skænke dem.

Den studerende Ungdoms Underviisning i Modermåalet vil altsaa i flere Henseender have den virksomste Indflydelse paa Smagens Dannelse hos den selv og paa dens egen Forædling. Men denne Virkning strækker sig videre. Det er, som før er sagt, og som herved fornemmeligen maae have i Sigte, det er denne Ungdom, hvoraf Nationen med Tiden faaer sine Skribenter og Talere. Hvad disse have vundet for deres egen Smag, deres egen Tænke- og Dømmekraft, det dele de siden med deres Læsere og Tilhørere. Selv dannede i, ved og for Modermåalet, tale og skrive de det da med mere Smag og Behagelighed; den gode Smag vil derved forplante sig mere og mere, og Nationen gjøre Gremstridt i Forædling.

Men kan der ogsaa af denne Underviisning høstes nogen Frugt for Videnskaberne og deres Udbredelse? Dette var det tredie Spørgsmaal, som jeg foresatte mig at besvare. Jeg kan herover være saa meget desto forttere, som Svaret lader sig udlede af hvad der allerede er anført. Hvad der vindes for Culturen og Sproget, det vindes jo ogsaa for Videnskaberne. Her er Virkning og Tilbagevirkning. *Vi*
 Universit. og Skole-Annaler. 1806. 3 B. ¶

denskaberne berige og forædle Sproget, det foræd-
 lede Sprog understøtter igien Videnskaberne, og
 beforder deres Fremvæxt: naar hine give Smag-
 gen Rigtighed ved at sætte den i Forbindelse med
 Forstanden, saa giver den gode Smag igien dem
 Behagelighed, ved at sætte dem i Forbindelse med
 Indbildningskraft og Følelse: naar Videnskaberne
 give Smagens Berker, eller Smagen selv, ligesom
 Legeme; saa giver denne igien Videnskaberne den
 smukke og pyntelige Dragt, den ædle og naturlige
 Prydelse, hvorved de blive skikkede til at behage;
 det takkelige Væsen, hvorved Lusten opvækkes til
 at kiende og omgaaes den. Er altsaa hiin Under-
 viisning et Middel til at befordre og udbrede den
 gode Smag, til at forplante et rigtigere og bedre
 Sprog; saa er den tillige et Middel til at fremme
 og forplante Videnskaberne. Det samme vil end-
 nu kunne sees fra en anden Synspunct, naar vi
 lægge Mærke til, at det er især de skønne Videns-
 skaber, som høste Frugten deraf. Den, som alle-
 rede har lært at tegne, har, at jeg her skal betiene
 mig af en Andens Ord i en lignende Anledning,
 større Duellighed til Skildrekonsten, end den, som
 aldrig har gjort et Træk. Hvad det er for Skil-
 drekonsten, at de, som lægge sig efter den, i For-
 veien have lært at tegne; det er det ogsaa for de
 skønne Videnskaber, at deres Dyrkere have faaet
 en foregaaende Underviisning i Modersmaalet.

Forberedede ved denne, medbringe de til disse Videnskabers Skildrekunst en større Duelighed, end om de aldrig havde gjort, eller lært at gjøre et Træk; de medbringe en mere dannet Smag, en for disse Videnskaber bedre skiftet Tænte; og Indbilledningskraft; de ville derfor og kunne bringe det videre deri, end det ellers var mueligt; og efterhaanden ville nu ogsaa disse Videnskaber selv kunne bringes til en større Guldkommenhed. Ja ikke dette allene; men naar den studerende Ungdom har faaet en Forsmag paa dem i Skolerne, ville de naturligviis ogsaa finde flere Dyrkere, og drage flere ind i deres Fordele.

Jeg har saaledes søgt at vise, hvor vigtigt det i flere Henseender er, at den studerende Ungdom paa en hensigtspassende Maade undervises i Modersmaalet. Dette vilde ved en dueligere Pen kunne afhandles bedre og udførligere. Imidlertid haaber jeg dog at have sagt nok derom, for at gjøre de Unge opmærksomme paa denne Underviisnings Fordele, hvilket var det Diemed, jeg foresatte mig med at vælge dette Emne.

III. Om den gavnlige og skadelige Indflydelse, som et nærliggende Akademi kan have paa Skolerne *).

Af Professor Krog Meier.

(Oversættelse af det Latinske, meddeelt af Forfatteren).

Adskillige tænkende Mænd, der med Varme og Iver have undersøgt Alt, hvad der kunde have gavnlig eller skadelig Indflydelse paa den studerende Ungdoms intellectuelle og moralske Dannelse, have længe været i Uvisshed, om begge kunde fremmes med det Held i Nærheden af Akademier, som i nogen Graaand fra dem. Paa den ene Side have Mænd, hvis pædagogiske Indsigt og Erfaring vare almindelig erkjendte, gjort opmærksom paa endeel, ved første Bieaast temmelig vigtige, Grunde for det Ufordelagtige og Skadelige for Skolerne i dette Naboaaab. Paa den anden Side have ei heller Akademierne i denne Henseende manglet deres Forsvarere. Da Grundene for og imod ikke ere ubetydelige, og det overhoved maae være os angelgent at see, hvad der kan bidrage til at hindre eller fremme Opnaaelse af det Diemed, hvortil vi

*) Et Indbydelsesaafrift til den offentlige Examen ved Grueskole i October 1806.

virke; vil jeg benytte nærværende Anledning til i Korthed at fremstille og prøve de vigtigste af dem.

Den første Klage, som man pleier at istemme, er, at Akademiernes nære Beliggenhed er Aarsag i, at de Unge kiedes ved Skolen og Skolelivet. Naar Unglingen, siger man, ikke alene hører tale om den akademiske Frihed, men kan selv være Vidne til den, bliver al Disciplin og Evang, som Skoleordenen medfører, ham ubehagelig. Dag for Dag mere ligegyldig jager han af alle Kræfter ene efter at afkaste Klaget og komme i Besiddelse af hin Frihed, Maalet for alle hans Ønsker. Men heraf vil da følge, at han forlanger sin Dimission fra Skolen, førend han endnu har indsamlet de Elementærfundskaber, uden hvilke han umuelig vil kunne høste tilbørlig Nytte af den akademiske Undervisning. Wille nu Lærerne ikke give efter for denne utidige Lyst, da forøges Dag for Dag hans Ulyst til Videnskaber og videnskabelige Arbejder, hans Glid aftager, og han skaffer sig en ulyksalig Bane i at være ledig og uvirksom, der igien bliver Kilde til mangfoldige andre Laster. Wille de derimod med Hensyn til disse samtykke i hans Dimission, før han endnu er moden for Akademiet, da er der intet Haab tilbage, at han nogensinde vil komme fort paa Videnskabernes Bane. Thi enten skal han forgjeves anvende Tid og Kræfter paa at opføre en Bygning, der mangler alde-

les Grundvold, eller han vil, naar han ved de første Trin paa den videnskabelige Bane møder fast uovervindelige Hindringer, tabe Modet og forlade Videnskaberne.

Men her frygter jeg meget for, at Akademierne faae Skyld for et Onde, hvis fornemste Aarsag maae søges i den Ungdommen egne Ustædighed og Afsky for al Tvang. De der have opofret sin Tid til Ungdommens Undervisning, erfare tit med Græmmelse, at, jo høiere Disciplinerne opflyttes i Skolen, desto mere aftrager hos dem Lyst til Videnskaberne og Stædighed i at dyrke dem, destomere tiltager Skædesløshed og Ligegyldighed for nøiagtig Klid. Dag for Dag have baade Lærerne og de selv mindre Grund at være tilfredse med dem. De hnge efter en Tilstand, hvorom de ei engang kunne gjøre sig tydelig Forestilling. Gæntes dette Onde alene i de Skoler, der ere i Nærheden af et eller andet Akademie, da kunde man vel med Røie troe, at det havde sin Grund deri, at de Unge, der som oftest pleie at bedømme Tingene efter det første Indtryk, de gjøre, havde daglig Leilighed til at see, hvor utvungen den akademiske Borger kan følge sin Smag saavel i videnskabelige Bæftæftigelser som i andre Henseender. Men da denne Higen efter Frihed findes i ligesaa høi Grad paa andre Steder hos de ældre Discipler, troer jeg ikke, at et Onde, der er

almindeligt endog i de fra Akademiet fjerneste Skoler, bør udledes alene af denne Kilde, især da der tilbyder sig en Mængde andre Marsager. Allerede i den menneskelige Aands Natur ligger det, og er end mere uadskilleligt fra Ungdommen, at den, utilfreds med Tingenes nærværende Forfatning, altid higer efter en forandret og forbedret Tilstand, efter at komme videre. Saalænge derfor Drengen endnu havde en høiere Klasse i Skolen, som han kunde tragte efter at naae, hvilede hans Haab og Længsel paa den. Optaget omsider i den, vandre hans Ønsker udenfor Skolen, da han nu i Skolen intet mere har at eftertragte. De dvæle nu saa meget hellere ved det akademiske Liv, som Forestillingen om dette og den Frihed, det skænker, ingentunde er saa fremmed for Disciplerne paa Steder, langt borte fra Akademiet, som man almindeligt troer. De modtage ofte med megen Begierlighed levende Skildringer deraf, og disse vække den hæftigste Attraae efter Besiddelsen af denne indbildte Lyksalighed, da vi almindelig pleie at afmale os Tingene desto skønnere, i jo store Graasand vi betragte dem. Den opvakte Tilbøielighed næres og udvikles ofte endvidere ved Forældrenes Uforstand. Disse, uvidste om, hvorlænge de kunne formaae at understøtte deres Børn, tragte med Længsel efter, at de jo før jo heller maatte blive istand til at forsørge dem selv, og overile der-

for undertiden alt for meget deres Skolegang. Til den Ende haſte de daglig paa de Unge, ſom i denne Henſeende ofte hellere bør holdes tilbage, end drives frem, at de jo før jo heller ſkulle ſøge at underkaſte ſig de beſalede Prøver, og naae det hæderlige Navn af akademiſk Borger. Lærerne overhænge de med mangfoldige Klager over den langvarige Skolegangs Byrder og Bekoſtninger, og med Foreſtillinger om deres Børns haſtige Dimiſſion, dæve for alt, hvad man anfører om en overiſet Skolegangs ſkadelige Indflydſe; ikke at tale om, at Forældre ved ubillige Indſkrænkninger i deres Børns anſtandige Frihed, ved idelig Knurren og ufortient Strengthed ofte gjøre dem Opholdet i Forældres Huus ubehageligt, og fremloffe eller i det ringeſte forøge derved hiin naturlige Friheds Lyſt. Hertil kommer endnu hoſ enkelte Unge en heftig Længſel efter Umgang med de Venner og Meddiſcipler, der allerede for dem ere dragne til Akademiet, uden at deres Tab har ladet ſig erſatte ved nye Bekendſkaber. Under ſaadanne Omſtændigheder er det viſt ikke fornødent at udlede Aarſagerne til hiint Onde af Akademiers nære Beliggenhed, da det ingenlunde er egent for de Skoler, der ere i Nærheden af et eller andet Akademie, men findes overalt.

Men, ſiger man dernæſt, det nærliggende Akademie fører dog den Uleilighed med ſig, at

Ynglingen bliver for tidlig bekendt med de Gjenstande, der foredrages paa Akademiet, hvilket vil have den Følge, at Gjenstandene miste Nyhedens Interesse, og han i den Indbildning, at have lært nok af en Videnskab, naar han har opsnappet noget af dens Indhold og Terminologie, ikke anseer det Umagen værdt at anstrænge sine Kræfter for at lære noget, hvoraf han allerede troer at vide saa meget, som han behøver. Unægteligt har et ringe og overfladeligt Bekendtskab med en eller anden Videnskab denne skadelige Virkning; men den maae i mine Tanker ikke saa meget tilskrives det nærliggende Akademie, som en bagvendt Undervisnings-Methode. Lærere, der enten ikke have tænkt sig tydelig Skoleundervisningens Omfang og Viemod, eller af Forkierlighed for en eller anden Ynglingsvidenskab tabe det af Sigte, feile ikke sjelden deri, at de foredrage i Skoler Ting, der ere langt over Skoleundervisningens Lærebog. Heraf den overfladelige og utidige Nippen til Alt, denne Fiende af stadig Flid og ægte Beskedenhed, der gjør Ynglingen stolt, indbildsk, halvflog og ligegyldig i Henseende til sand Lærdoms Erhvervelse. Dette er altsaa mere en Mangel ved Personerne, der undervise, end ved Stedet, hvor der undervises. Ikke heller troer jeg, man har Grund at befrygte, at de Lærere, der paa Grund af, at de opholde sig ved Akademiet, kunne være mere

vante til det akademiske Foredrag, skulle, ved at ville efterligne dette, staae største Fare for at gjøre sig skyldige i denne Feil, naar de kun rigtig indsee Forskjellen mellem den akademiske og Skoleunderviisningen. Oversees derimod denne, da kan, som Erfaring lærer, den samme Feil begaaes i de fra Akademiet fjerneste Skoler.

Upaatvivleligt er det, at en uhenigtsmæssig Læsning af blotte Moerskabsbøger er skadelig for den studerende Ungdom. Opmærksomheden drages derved fra alvorlige Syster, Dag for Dag griber en umærkelig Begierlighed efter denne mangelige Bestiæftigelse mere og mere om sig, og med den Ulyst til Forretninger, der fordre nogen Mands Anstrængelse, og med Lysten aftager og Evnen til alvorlige Bestiæftigelser. Kommer nu hertil et slet Valg af Moerskabslæsning, fordærver den ei alene Smagen, men kan endnu have skadelig Indflydelse paa den moralske Character. Men, naar nu nogle troe, at de Steder, hvor et Akademie letter og fremmer Bøgers Forskaffelse og Laan, give en beqvemmere Anledning til en saadan unyttig og skadelig Lecture, og at herover paa disse Steder dette Onde er hyppigere, at derved Disciplinernes Huusflid hindres, deres Mænd og Hierte fordærves; da taaler dog vistnok denne Paastand nogen Indskrænkning; thi ogsaa her gielder det,

at dette Onde ikke alene findes i Nærheden af Akademierne, men har desværre! hiemme overalt. Vor paa saakaldte Moerskabssøger frugtbare Tidsalder har udbredt sin Gift overalt, saa at endog paa de fra Akademiet længst bortliggende Steder vil man maaskee have ondt ved at finde en Skole, hvis Discipler ikke tilbringe Nætter og Dage med den smagløseste Romanlæsning. Den Ungdommen egne Nysgjerrighed og Videlyst skaffer disse Fabler og Fortællinger Interesse. Jo mere de afvige fra det Sandsynlige, desto mere Tillokkende vinde de i den Alders Dine, der mere pleier at underkaste Tingene Phantasiens end Fornuftens Dom. Leilighed til at erholde saadanne Skrifter mangler ei heller paa de fleste Steder. De allerede hist og her oprettede Lesebibliotheker skaffe deraf overflødig Forraad, og virke, naar de, som tit er Tilfældet, anlægges uden Skionsomhed og Smag, i denne Henseende ikke lidet til den studerende Ungdoms Skade, endog i betydelig Graastand fra Universitetet. I denne Henseende troer jeg endog, det kunde være de Unge til Fordeel at være Akademiet nær. En flittig og lærvillig Discipel kan her baade ved hyppig Omgang med Videnskabernes Dyrkere erhverve sig nogen Bogkundskab, og lettere forskaffe sig nyttige Bøger ved Laan eller Kjøb, hvilket i Nærheden af et Akademie altid vil være mindre Vanskelighed undertaget.

Fremdeles kan det vel ikke nægtes, at hos
 Mange, der studere blot for at faae en Examen,
 og ikke af Nierlighed til Videnskaberne selv, Lysten
 til troelig at anstrænge deres Kræfter kan svæk-
 kes, naar de see, at der, for at kunne erholde
 Navn af Student, ikke behøves saa stor Forraad
 af Kundskaber. Der gives Mange saa slavisk sin-
 dede, at de intet finde hos Videnskaberne, der kan
 vinde og vedligeholde deres Interesse for dem, men
 hige efter de akademiske Examina og de Rettighe-
 der, som disse stienke, som Maalet for alle deres
 Bestræbelser. Naar saadanne Mennesker nu see
 Adskillige, hvis Lands Svaghed og ringe Forraad
 af Kundskaber de tilfulde kiende, uden Banstelig-
 heder at naae dette Maal, fatte de den Mening,
 at de ikke behøve at anstrænge sig, men uden syn-
 derlig Umage kunne naae, hvad de trachte efter;
 hvorved da nødvendig deres Glid vil afdrage. At
 Akademierne tilbyde en langt større Mængde
 Exempler, der kunne foranledige og nære denne
 Tanke, end noget andet Sted, vil jeg ingenlunde
 nægte. Det er jo naturligt, at blandt saa mange
 Unge, der søge til Akademiet, Adskillige kunne fin-
 des, der enten ere blottede for de til Videnskabers
 heldige Dyrkelse fornødne Lands Anlæg eller
 de tilbørlige Forkundskaber. Men saadanne Exem-
 pler findes og andre Steder. Ofte seer man Ung-
 linge med det hæderlige Navn af akademiske Bor-

gere at vende tilbage til deres forrige Meddiscipler, der tilfulde kiende baade deres ringe Fremgang og uskadige Glid. Hos de Ligegyldigere blandt disse væktes nu da ogsaa det Haab, at de og kunne slippe ligesaa let. Og vistnok virker her deres Exempel meest, som man ved daglig Omgang har lært tilstræffelig at kiende. Thi Discipler pleie ikke gierne at indlade sig i at bedømme andre, end dem, hvis Talenter og Kundskaber de ved daglig Omgang have haft Leilighed at kiende, og i Dom over disse rette de sig som oftest ikke efter den af Lærerne udtrede Tilfredshed eller Utilfredshed. Hertil kommer endnu, at denne skadelige Virkning dog ikke kan tillægges alle Akademier, men blot dem, der alt for let uddeler akademiske Rettigheder og Fordele. Meget mere synes det rimeligt, at Opholdet i Nærheden af Akademier, hvor Lovene have forekommet, at ikke Uværdige skulle tilliste sig Navn af akademiske Borgere, endog maae kunne opmuntre Unglingen til at anstrænge alle sine Kræfter, for at erhverve sig de Egenskaber, som han daglig kan see, blive fordrede hos dem, der attraae dette hæderlige Navn.

Men fornemmelig besylder man Akademiernes Nærværelse for, at den er Aarsag i, at hos Unglingen Bestendighed og Erbarhed, disse Bogtere for hans Dyd, tidlig forjages, hans Uskyldighed

forsvinder og hans Sæder fordærves. En saa haard Beskyldning, at, kunde den tilfulde bevises, vilde den ene kunne sætte os i Stand til at besvare det ventilerede Spørgsmaal. Vistnok tilstaaer jeg, at vel ikke alle akademiske Borgere ere fri for den Raahed i Sæder, som Videnskaberne Dyrkelse burde forjage, og det vilde være forgievet i denne Henseende at ville forsvare dem alle. Det ligger i Tingenes Natur, at blandt saa mange unge Mennesker, der aarlig strømme sammen til Akademiet, maae vel kunne findes Adskillige, som ved deres tvetydige, raae, eller i Opdragelsen fordærvede Character kunne foranledige slette Exemppler, især da de alle ere i den Alder, i hvilken Videnskaberne og Tilbøielighederne yttre det voldsomste Herredømme over Mennesket. Men jeg troer dog paa den anden Side, at Beskrivelsen af denne Sæderne Fordærvelse paa Akademierne ofte overdrives, og at den ikke i det Hele kan sættes ved Siden af den, vore Forfædre beskrive. Forandring i Tidsalder, Sæder, Smag, privat og offentlig Opdragelse har i det ringeste indskrænket hiin tøileløse Raadhed, for hvilken intet var helligt, hine tankeløse Spilfægterier med eget og andres Liv, hine ødelæggende Svireselskaber. Vel tilstaaer jeg, at dette ikke afgiver noget tilstrækkeligt Beviis for den sande Moralitets virkelige Forbedring. Men da dog de Laster, der, fordi de

falde meest i Dine, og virke kraftigst paa Efterlignelsesdriften, med Hensyn til andres Fordærvelse ere de farligste, unægtelig ere fiendnere, troer jeg ikke, at Skolerne nu have i denne Henseende saa meget at frygte af Akademierne, som tilforn. Og lad endog være, at man endnu finder Laster paa Akademierne, der kunne give farlige Exempler, ødelæggende Bellyst, Tidens ufornuftige Bortødsling, en igiennem alle Folkeklasser rasende Forlystelsesyge, en Alt, endog det Nødvendigste, opoffrende Spillelyst; disse kunne dog ikke ansees som egne blot for den studerende Klasse, men udgiøre Tidens almindelige Fordærvelse, der vel er større i enhver folkerig Stad, men ytrer og sine Virkninger i de fierneste Aftroge. Den vil ligesaa let kunne angribe den til Modstand svage Ungdom langt borte fra Akademiet som paa Akademiet selv, hvis ikke Forældrenes aarvaagne Omhu i Forening med Lærernes vise Formaninger søger at afvende dette truende Onde. Ubilligt vilde det da være at tilegne Akademierne en Skade, der paa ethvert Sted kan tilføies Ungdommen, hvor de foranledigende Aarsager findes. Ei heller kan det bevise noget imod Akademierne, at mange uskylde og sædelige Ynglinge, som sendes derhen, i kort Tid saa aldeles fordærves, at man neppe finder Spor tilbage af deres forrige roesværdige Egenskaber. Thi dette er unægtelig ikke altid at

tilregne Akademiet, men Stedet, hvor dette er anlagt. Meget mere synes man at kunne haabe, at de mange Exempler paa grundig Flid, ædel Beskedenhed, uplettet Dyd, som Akademierne upaatvivlelig kunne fremvise, ville opmuntre den Yngling til Efterligning og ædel Rappelyst, i hvis Siel Forældre og Lærere have søgt at indprente Agtelse og Rierlighed for det Gode, Afstkye og Foragt for det Onde. Ubigtig og ugrundet synes mig og den Formodning, at Disciplerne skulde kunne forledes til Ringeagt og Næsvished mod deres Lærere, fordi de maaskee kunde høre, at der blandt de akademiske Borgere fandtes nogle, der ikke behandlede en eller anden Lærer med den tilhørlige Agtelse. Thi besidder en Lærer de Egenskaber, der pleie at skaffe Lærere Disciplers Agtelse og Rierlighed; behøver han ikke at være bange for et eller andet letfindigt eller faadt Exempel; hans Agtelse skal være urokket, Disciplernes Rierlighed til ham uforandret, som grundet paa hans egne Fuldkommenheder, og uafhængig af Andre. Men skulle han ved en eller anden Mandsfvaghed eller Characterfeil vise sig mindre værdig til sine Disciplers Agtelse og Rierlighed, vil man neppe behøve Exempler for at unddrage ham begge.

Men sæt endog, at der i Nærheden af Akademierne kunne findes nogle flere Fristelser til Laster,

nogle flere Anledninger til Sædernes Fordærvelse og en alt, for tidlig Udvikling af den Ungdommens altid egne Frihedsløst; naar kun det tillige indrømmes, at disse Under tilfulde erstattes ved virkelige Goder! Vi ville derfor paa den anden Side henvende vor Opmærksomhed paa de Fordele, som Akademiet kan staae de nærliggende Skoler. Allerstørst falder da den Nytte i Dine, som Skolens Discipler kunne høste deraf, at de, ved at opholde sig i Nærheden af et Akademie, stedse have Leilighed til at overbevise sig om, hvilke Kundskaber og Guldkommenheder de maae erhverve, for med Hæder at kunne erlange og bære Navn af akademisk Forger. Den Bedømmelse og Belønning, hvormed den udmærkede Flid pleier at hædres, maae hos enhver Grefier opvække ædel Kampelyst. Alle kunne de ved Beviser, hentede af egen Erfaring, overtyde sig om, hvor ulige deres Skæbne pleier at være, der have anvendt deres Ungdom slet, i Sammenligning med dem, der med stadig Flid have dyrket Videnskaberne; hvor uundgaelige Drægteløshed og Angestløshed følger ere, hvor stikkelig Flids og Retfærdigheds Belønning.

En anden saare betydelig Fordeel for den studerende Ungdom af Akademiets nære Beliggenhed, bestaaer unægtelig deri, at den derved fries fra alle de Farer, der pludselig omgive og overvælde den Yngling, der forlader Forældres Huus eller en

langt fra Akademiet liggende Skole, og nærmer sig dette som et fremmet og ubekjendt Land, uvidende om alle de Fristelser og Farer, der her true hans Dyd. Han ombytter nu Forældrenes aarvaagne Opsyn med en Frihed, der i sit Slags er den eneste, det daglige bestemte Arbejde med en frivillig valgt Virksomhed, og omgives pludselig med en Hær af nye Tillokkelser, uden at have Venner, Forældre, eller Lærere ved Haanden, der kunne raade, advarere eller paaminde. Intet Under da, at mange blive Offere. Stort er derfor deres Tal, som efter en vel anvendt Barndom og Ungdom gaae til Akademiet, udmærkede ved de agtværdigste Egenskaber, men pludselig omringede og overvundne af en Skare ukiendte Fiender, tabes for evig for Fædreland, Forældre og sig selv. Sieldnere ville disse Under ramme den, der har den Lykke at tilbringe ogsaa sin modnere Ungdom under Forældrenes Opsyn, og betiene sig af de samme Raad, den samme Veiledning og Advarsel, som han skulder sin Barndoms første Dannelse og Sikkerhed mod tidlig Forsørelse. Da de Fiender, for hvilke hans Dyd har at frygte, ikke ere ham ubekiendte, ville de ikke kunne angribe og overvælde ham ubetænkt paa Forsvar. Og skulde end de opbrusende Lidenstaber føre ham paa Afveje, da ville Forældre, Lærere, Venner staae ham bje med deres Raad og Formaning. Ei heller skal Haabet om, at hans letsin-

dige og skændige Handlinger kunne blive uopdagede, give Broden her saa meget Tillokkende, som naar de Personer ere fraværende, hvilke Unglingen agter og elsker.

Fremdeles anser jeg det ikke for uvigtigt, at de Unglinge, der i Nærheden af et eller andet Akademie nyde Underviisning i de øvre Skoleklasser, kunne lettere vænnes til paa en friere og mere selvstændig Maade at dyrke Videnskaberne. De have her, fremfor paa andre Steder, beqvem Anledning til ofte at omgaaes Videnskabsdyrkere, og høre forskellige Ræsonnementer og Meninger om et og andet. Dette vil kunne have den Virkning, at de i Fremtiden ikke blive alt for meget Slaver af deres Lærere og Forgængere, hvilket ofte pleier at være Tilfældet med dem, der kun høre en enkelt Mand's Mening om enhver Ting, og hænge deraf. Men udenfor Akademiet gives der hverken saa stort Antal af Videnskabsdyrkere, ei heller er Interessen for videnskabelige Gjenstande saa almindelig, da de fleste ere sysselsatte med andre Forretninger. Saa ere de, som her opofre sig ganske til Videnskaberne, og til disse vover den studerende Ungling formedelst Graastand i Alder ikke giærne at nærme sig. Intet Under da, at mange medbringe fra Skolen den skadelige Vane at hænge blindt af Lærers Ord, der siden i høieste Grad bliver hinder-

lig for al selvstændig Studering og Anvendelse af egne Kræfter.

Endelig er det en usfatterlig Fordeel af Akademiet's nære Beliggenhed, at Skolerne faae der ved Anledning til at gaae frem i deres Videnskab, at kiende og benytte de Udvidelser og Forbedringer, som den efterhaanden modtager, hvorved Lyst og Kierlighed for videnskabeligt Arbeide naaes og forøges. Vel paalægger en hellig Pligt enhver retskaffen Lærer at fortsætte uafbrudt sine Studeringer, men den pleier dog ikke hos alle at virke stærkt nok til at seire over de mange Hindringer, Videnskabsdyrkeren har at kiempe med, naar han opholder sig langt borte fra Akademiet. Man seer derfor undertiden, at Lærere, der under heldige Forvarssler tiltraadte deres Embede, efter nogle Aars Forløb bleve, uden at gaae frem med Tidsalderen, hangende ved den gamle Glendrian, ligegyldige ved, hvorledes de paa en fuldkomnere Maade kunne opfylde deres Bestemmelse. Vel er dette ikke Tilfældet med de mange hæderlige Mand, der besieles af sand Kierlighed for Videnskaberne, skjønt endog deres Mod undertiden knækkes ved Hindringernes Mængde. Men denne Roes tilkommer ikke heller alle. Der gives og de, der blot dyrke Videnskaberne, fordi de bane Veie til Embede. Disse pleie, naar de have naaet dette Maal, ei alene ingen Umage at gjøre sig for at gaae videre, men ikke

engang altid at benytte de Anledninger dertil, som af sig selv tilbyde sig. Hvorledes skulde man da vel kunne haabe, at de, naar de langt borte fra Akademiet mangle alle Hielpemidler til at dyrke Videnskaberne, ville med Iver anstrænge sig for at rydde disse Hindringer for deres Flid af Veien. Vel ledes de af en ædlere Bevæggrund, som med levende Følelse for Ære og andres fordeelagtige Omdømme dyrke Videnskaberne, fordi de skaffe deres oprigtige Dyrkere sand Agtelse. Men end ikke hos disse er Kierligheden til Videnskaberne ægte. Naar de da henslænges i en Aftrog, hvor de mangle ligesaameget alle videnskabelige Hielpemidler som kyndige Bedømmere og Beundrere af deres Kundskaber, blive de ofte ligegyldige for alt Videnskabeligt. Derimod vilde Akademiets Rærværelse, hvor Videnskaber nyde den fortiente Opmærksomhed — og man vil finde Forraad af Exemppler paa Mænd, som ved deres Dyrkelse have vundet Hæder — hos saadanne Mennesker være den kraftigste Opmuntring til at gaae videre frem paa Videnskabernes Bane. Og hvordan end Læreren er findet i Henseende til Videnskaberne selv, vil altid Akademiets Rærværelse være ham saare gavnlig, da det forsyner ham med tilstrækkeligt Forraad af alle de videnskabelige Hielpemidler, der ere ham uundværlige, for med Held at fortsætte sine Studier. Hvor uvurdeerligt, at kunne i enhver

Videnskab betiene sig af Mænds Veiledning, der have ganske opofret sig til dens Dyrkelse! at have Udgang til Bogsamlinger og andre lærde Apparater! strax at erholde Kundskab om de Forandringer, som en eller anden Videnskab efterhaanden undergaaer! Disse Anledninger kunne endog hos de Egegyldigere vække Lyst til at gaae videre; hvilket da ikke vil blive uden gavnlig Indflydelse paa de til deres Underviisning betroede Discipler. Thi jo grundigere Læreren selv har studeret, desto mere skikket er han til at undervise andre med Grundighed og Smag.

Hensigten af nærværende Skrift tillader mig ikke med fornøden Udførlighed at behandle dette Emne, men blot at berøre de forskiellige Synspunkter, fra hvilke Tingen kan betragtes. Kunde disse Betragtninger bidrage noget til at berigtige de ufordeelagtige Domme, Mange fælde om Akademiets Indflydelse paa de nærliggende Skoler, have disse Linier naaet deres Hensigt.
